

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ISSN 2410-1125

ПОДІЛЬСЬКИЙ ВІСНИК: **СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, ТЕХНІКА, ЕКОНОМІКА**

Заснований у 2005 р.

Випуск 28

Кам'янець-Подільський – 2018

ПОДІЛЬСЬКИЙ ВІСНИК: СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, ТЕХНІКА, ЕКОНОМІКА

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ, ТЕХНІЧНІ НАУКИ, ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Заснований у 2005 р.

Випуск 28

ISSN 2410-1125

Виходить двічі на рік

Засновник: Подільський державний аграрно-технічний університет

Головний редактор:

Іванишин В.В. – д.еко.н., професор, заслужений працівник сільського господарства України, ректор ПДАТУ

Виконавчий редактор:

Гаврилянич Р.Ю. – к.с.-г.н., доцент, перший проректор з науково-інноваційної та міжнародної діяльності ПДАТУ

Редакційна колегія:

(сільськогосподарські науки)

Бахмат М. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Бахмат О. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Гораш О. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Овчарук В. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Овчарук О. – д.с.-г.н. (Україна)

Рихлівський І. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Приліпко Т. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Цвігун А. – д.с.-г.н., професор (Україна)

Чойницький Й. – д.с.-г.н. (Польща)

Чинчик О. – д.с.-г.н. (Україна)

Межва-Герштек М. – д-р с.г. (Польща)

(технічні науки)

Гуцол Т. – канд.техн.наук, доцент (Україна)

Дзедзіч К. – канд. техн. наук (Польща)

Дуганець В. – канд.техн.н., професор (Україна)

Кевбаса П. – д-р техн. наук (Польща)

Кубонь М. – канд.техн.н. (Польща)

Курпаска С. – д.техн. наук хабіліт., (Польща)

Михайлова Л. – канд.техн.наук, доцент, (Україна)

Мудрик К. – канд.техн.наук (Польща)

Щебень В. – д.техн.н., професор (Словаччина)

(економічні науки)

Бернат Т. – д.е.н. (Польща)

Бруханський Р. – д.е.н., доцент (Україна)

Волощук К. – д.е.н., професор (Україна)

Гайбура Ю. – к.е.н., доцент (Україна)

Дуганець Н. – к.е.н., доцент (Україна)

Жук М. – д.е.н., професор (Україна)

Жук В. – д.е.н., професор (Україна)

Новак Ч. – д.е.н., професор (Польща)

Місюк М. – д.е.н., професор (Україна)

Мушеник І. – к.е.н., доцент (Україна)

Кусаїнов Т. – д.е.н., професор (Казахстан)

Панков Д. – д.е.н., професор (Білорусь)

Пармаклі Д. – д.е.н., професор (Молдова)

Семенішена Н. – к.е.н., доцент (Україна)

Сідорова М. – д.е.н., професор (Росія)

Чикуркова А. – д.е.н., професор (Україна)

Ясинецька І. – д.е.н., професор (Україна)

Мовні редактори : Чайковська О. – канд.філол. наук (Україна), Роляк А. – канд. пед. наук (Україна)

*Схвалено Вченою радою ПДАТУ
(протокол № 11 від 31.05.2018 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
орук. ЗМІКВ.№ 22203-12103ІП від 22.07.2016 р.*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з сільськогосподарських наук (наказ МОН України № 793 від 04.07.2014 р.), з технічних наук (наказ МОН України № 1279 від 06.11.2014 р.), з економічних наук (наказ МОН України № 241 від 09.03.2016 р.), Наказ № 1222 від № 07.10.2016.

Журнал «Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка» індексується в міжнародних каталогах та наукометричних базах: IndexCopernicus (ICV 2016 62,71), PИHЦ, Polish Scholarly Bibliography Citefactor, ResearchBible, Google Scholar, MIAR (ICDS 1,3), General Impact Factor (GIF), Journal Factor, PBN, USI.

Відповідальність за оригінальність (плагіат) тексту наукової статті, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних назв, географічних назв та інших відомостей, а також за те, що в матеріалах не містяться дані, що не підлягають відкритій публікації несуть автори наукових праць.

Під час рецензування тексти публікацій перевірено за допомогою системи пошуку ознак плагіату Unіcheck. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника. Передрук та переклад статей дозволяється лише за згодою редакції та автора.

© Подільський державний аграрно-технічний університет, 2018

© Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка, 2018

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE AGRARIAN AND ENGINEERING UNIVERSITY IN PODILYA

ISSN 2410-1125

PODILIAN BULLETIN:
AGRICULTURE, ENGINEERING, ECONOMICS

Founded in 2005

Issue 28

Kamianets-Podilskyi – 2018

PODILIAN BULLETIN: AGRICULTURE, ENGINEERING, ECONOMICS

AGRICULTURAL SCIENCES, TECHNICAL SCIENCES, ECONOMIC SCIENCES

Founded in 2005

Issue 28

ISSN 2410-1125

Periodicity: up to 2 times a year

Founder: State Agrarian and Engineering University in Podilya

Editor in Chief:

Ivanyshyn V. V. – Dr. in Economics, Professor, Honored Worker of Agriculture of Ukraine, SAEUP Rector

Executive editor:

Havrylianchyk R. Yu. – Ph.D. in Agriculture, Associate Professor, SAEUP Vice Rector for Scientific, Innovative, and International Affairs

Editorial Board:

(Agricultural sciences)

Bakhmat M. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Bakhmat O. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Horash O. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Ovcharuk V. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Ovcharuk O. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Rykhliivskyi I. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Prylipko T. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Tsvihun A. – Dr. in Agriculture, Prof. (Ukraine)

Choinytskyi I. – Dr. in Agriculture (Poland)

Chynchyk O. – Dr. in Agriculture (Ukraine)

Mierzwa-Hersztek M. - Dr. in Agronomy, Poland

(Technical sciences)

Hutsol T. – PhD in Engineering, Prof. (Ukraine)

Dziedzic K. - Dr in Environmental engineering (Poland)

Duhanets V. – PhD in Engineering, Prof. (Ukraine)

Kevbasa P. – Dr. Hab. in Engineering (Poland)

Kuboń M. - Dr. in Egricultural engineering Prof. (Poland)

Kurpaska S. - Dr. in Agricultural Engineering (Poland)

Mykhailova L. – Dr. in Engineering, Prof. (Ukraine)

Mudryk K.- Dr. in Agricultural engineering (Poland)

Shcheben V. – Dr. in Engineering, Prof. (Slovakia)

(Economic sciences)

Bernat T. – Dr., Prof. (Poland)

Brukhanskyi R. – Dr. in Econ., Assoc. Prof. (Ukraine)

Voloshchuk K. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Haibura Yu. – Ph.D. in Econ., Assoc. Prof. (Ukraine)

Duhanets N. – Ph.D. in Econ., Assoc. Prof. (Ukraine)

Zhuk V. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Zhuk M. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Novak Ch. – Dr., Prof. (Poland)

Misiuk M. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Mushenyk I. – Ph.D. in Econ., Assoc. Prof. (Ukraine)

Kusainov T. – Dr. in Economics, Prof. (Kazakhstan)

Pankov D. – Dr. in Economics, Prof. (Belarus)

Parmakli D. – Dr. in Economics, Prof. (Moldova)

Semenyshena N. – Ph.D. in Econ., Assoc. Prof. (Ukraine)

Sidorova M. – Dr. in Economics, Prof. (Russia)

Chykurkova A. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Yasynetska I. – Dr. in Econ., Prof. (Ukraine)

Language Editors: **Chaikovska O.** – Ph.D. in Filology (Ukraine), **Roliak A.** – Ph.D. in Pedag. (Ukraine)
Recommended by Academic Council of SAEUP *State registration*
(protocol # 11 from 31.05.2018) *KB № 22203-12103IIP reissued 07.22.2016*

The journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine in Agricultural Sciences (order by MES of Ukraine #793 from 07.04.2014), Technical Sciences (order by MES of Ukraine #1279 from 11.06.2014), Economic Sciences (order by MES of Ukraine #241 from 03.09.2016)

The journal «Podilian Bulletin: agriculture, engineering, economics» is indexed in international directories and scientometric databases: IndexCopernicus (ICV 2016 62,71), PIHLI, Polish Scholarly Bibliography Citefactor, ResearchBible, Google Scholar, MIAR (ICDS 1,3), General Impact Factor (GIF), Journal Factor, PBN, USJ.

The authors of scientific papers are responsible for originality (plagiarism) of the article, the accuracy of facts, quotations, statistics, proper names, place names and other information, as well as the fact that the materials do not contain data that can't be published.

During the review text papers were checked by Unicheck plagiarism system. The opinions of the authors of publications may not coincide with the views of the editorial board of the collection. Reprint and translation of articles is allowed on the written consent with the editorial office and the author.

З М І С Т

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Бахмат М.І., Бунчак О.М. ФОТОСИНТЕТИЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ АГРОЦЕНОЗУ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВПЛИВУ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ ІЗ ЗБАЛАНСОВАНИМ УМІСТОМ ТРИВАЛЕНТНОГО ХРОМУ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ	9-16
Бойко М.В. ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ПОЖИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ КУЛЬТИВУВАННЯ ЕНТОМОПАТОГЕНІВ <i>BACILLUS THURINGIENSIS</i> 87/3	17-25
Ведмеденко О.В. ВПЛИВ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ	26-33
Вовкогон А.Г., Мерзлов С.В. СОРБЦІЙНІ ПОКАЗНИКИ НАТИВНОГО І МОДИФІКОВАНОГО ПЕКТИНУ ЯК НОСІЯ ДЛЯ ІММОБІЛІЗАЦІЇ ЗАКВАСОК	34-38
Войченко Л.В., Строкаль В.П., Слободян А.О. ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД КОМУНАЛЬНИМИ СТІЧНИМИ ВОДАМИ НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ІКВА	39-50
Золотовская Е.В., Миронов А.С. ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЯ ПОВЕРХНОСТІ ПОЧВЫ В РЕСУРСОБЕРІГАЮЩЕЙ ТЕХНОЛОГИИ	51-58
Лапчинський В.В. ПШЕНИЦЯ СПЕЛЬТА В ОРГАНІЧНІЙ СІВозМІНІ	59-64
Мазур Н.П. ПРОДУКТИВНЕ ДОВГОЛІТТЯ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ ЕКСТЕР'ЄРНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ТИПІВ	65-71
Матковська М.В. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ВРОЖАЮ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО СОРТУ ВІНТМАЛЬТ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ	72-77
Мулярчук О.І., Овчарук В.І. ВИХІД БІОПАЛИВА З СОРТІВ СОРГО ЦУКРОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ФОНУ ЖИВЛЕННЯ І ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН	78-85
Норик Н.О., Мулярчук О.І. ОБРОБІТОК РЕГУЛЯТОРАМИ РОСТУ НАСІННЯ ГОРОХУ ОВОЧЕВОГО (<i>PISUM</i> <i>SATIVUM L., SUBSPECIUM COMMUNE GOV</i>) В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	86-93
Оліфірович В.О. ФОРМУВАННЯ ЩІЛЬНОСТІ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКУ СІВБИ НА СХИЛАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО	94-103
Пушак В.І. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ НУТУ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО	104-111
Сахненко В.В., Сахненко Д.В. АГРОЕКОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХИСТУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ВІД ШКІДНИКІВ ПРИ НОВІТНІХ СИСТЕМАХ ЗЕМЛЕРОБСТВА У ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	112-119
Сендецький В.М. СХОЖІСТЬ ТА ГУСТОТА СТОЯННЯ РОСЛИН ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗА ПЕРЕДПОСІВНОГО ОБРОБЛЕННЯ НАСІННЯ	120-125
Соболь О.М. ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КОНЕЙ ДОЗВІЛЬНОГО НАПРЯМКУ В СУБ'ЄКТАХ АМАТОРСЬКОГО КОНЬРСТВА М. ХЕРСОНА І ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	126-135

УДК 636.1:636

Соболь О.М.*к.с.-г.н., доцент**Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»**Херсон, Україна**E-mail: sobolalex1986@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КОНЕЙ ДОЗВІЛЬНОГО НАПРЯМКУ В СУБ'ЄКТАХ АМАТОРСЬКОГО КОНЯРСТВА М. ХЕРСОНА І ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація

Метою було вивчення зоотехнічних параметрів, особливостей використання коней в конярських організаціях м. Херсона, виявлення особливостей та перспектив розвитку дозвільного конярства, включаючи аматорський кінний спорт.

Дослідження показників росту і розвитку проводилося з використанням загальноприйнятих методик. Аналіз спортивної роботоздатності проводився згідно існуючій інструкції з бонітування племінних коней. Інтенсивність використання коней визначали в коне - годинах за загальноприйнятими методиками. Обробка даних проводилася методиками математичної статистики.

Згідно досліджень, середнє поголів'я по конярським установам складало 15,4 голови. Найбільш представленою групою коней є спортивні коні, які складають 34,9% поголів'я. Наступна група за чисельністю - робочі коні, які використовуються для надання різноманітних послуг - 31,7% поголів'я. Найбільш поширеними породами в області є українська верхова та західноєвропейські (по 23,8%), наступна - шетлендські поні - 19,0%.

Оцінка спортивної роботоздатності, в середньому, склала 4,91 бала. Найвищу оцінку мали коні української верхової породи (5,13 бала), найгіршу оцінку отримали коні чистокровної породи (4,50 бала). Незважаючи на те, що в останні роки кінноспортивні установи області, в основному, комплектувалися кіньми західноєвропейських порід, за показниками спортивної роботи здатності (4,83) вони коням менш затребуваних порід.

Основним видом послуг в сфері дозвільного конярства був прокат, який займав 41,7% надання всіх послуг. Основну роль в наданні цього виду послуг відігравали шетлендські поні (46,5%).

В умовах Херсонської області саме суб'єкти аматорського конярства грають основну роль у розвитку галузі. Розпорошеність поголів'я в різному породному напрямку утруднює оцінку коней та племінну роботу з ними, але в цілому для області перспективним є створення племінних репродукторів коней української породи та шетлендський поні. Основними напрямками подальшого удосконалення конепоголів'я області є посилення вимог щодо промірів кобил української верхової породи, приділення більшої уваги оцінці спортивної роботоздатності та підвищення інтенсивності використання коней в сфері дозвільного конярства.

***Ключові слова:** конярство, породи, жеребці – плідники, племінні кобили, робочі коні, спортивні коні, дозвільний напрямок, спортивна роботоздатність.*

Вступ. Залежно від рівня економічного розвитку країни, від її природно - кліматичних умов, традицій населення домінують ті чи інші форми переважного використання коня. В економічно розвинених країнах світу в основному розвивається спортивне конярство, яке має міцну економічну базу, засновану на отриманні прибутку з обороту тоталізатора, від результатів змагань на конях, а також масових продажів племінного молодняка на численних спеціальних аукціонах. [1].

В умовах країн пострадянського простору кіннозаводство стає все менш популярним, в зв'язку зі збитковістю безліч кінних заводів стали нерентабельними або

просто перестали існувати. У зв'язку з цим виникла необхідність пошуку альтернативного використання коней - дозвільне конярство [2]. До цієї сфери відносять: кінні прогулянки, кінний туризм, прокат коней, аматорський кінний спорт, навчання дітей верховій їзді, кінний театр, іпотерапія, кінний спорт і кінний туризм [3, 4].

Розвиток дозвільного конярства сприяє вирішенню таких завдань, як формування шанобливого ставлення людини до коня, пропаганда здорового способу життя, популяризація конярства, кінного спорту, аматорської та оздоровчої верхової їзди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першочерговою вимогою до коней, що використовуються для нетрадиційних сфер, є безпека для людини, яка визначається, в великій мірі, особливостями її нервової системи [5].

Оскільки це фізіологічний показник, то від нього багато в чому буде залежати, наскільки швидко кінь буде навчатися, звикати до нової обстановки, а також її стабільність при використанні [6]. Так, в дослідженнях Д. А. Нікітіної, серед молодняка коней російської верхової породи переважали коні сильного неврівноваженого типу ВНД, тоді як в племінному складі переважав сильний урівноважений рухливий тип. Тип ВНД чинив значний вплив на поведінку, стрибкові якості і загальну працездатність коней російської верхової породи - 82,7%, 81,6% і 72,2%, відповідно [7].

Відбір коней для лікувальної та реабілітаційної верхової їзди також багато в чому визначається характеристиками їх вищої нервової діяльності [8]. Так, в дослідженнях М.В. Луценко, Н.П. Петрушко, серед коней, які використовуються в роботі дитячого кінного клубу, 28,6% мали сильний урівноважений рухливий тип ВНД: сильний неврівноважений тип ВНД з видатною силою нервової системи мали 57,1% поголів'я. Серед коней, які використовуються для виступів кінного театру і кінних прогулянок, тварини сильного врівноваженого рухливого типу ВНД склали (60%), сильного неврівноваженого (40%). Тварин із слабким типом ВНД не було виявлено [9].

У наших дослідженнях, в лікувальній групі, навпаки, переважали коні сильного інертного і сильного врівноваженого типів ВНД (36,8 і 31,6%). Невелика частина поголів'я була віднесена сильному неврівноваженого і слабого типів ВНД (по 15,8%), проте коні слабого типу використовувалися обмежено [10].

Механізм впливу на організм людини є основою лікувально - профілактичного впливу, проте існує і зворотний вплив пацієнта - інваліда на стан центральної нервової системи коня. Так, в дослідженнях М.В Сібаєвої, Г.Ф. Сергієнко, за фізіологічними показниками були значні розбіжності у коней в спокої і після іпотерапевтичного навантаження [11].

При використанні коней в дозвільному напрямку, мова йде про підготовленість організму до різних непередбачених ситуацій, які можуть виникати в процесі занять. Так, однією з найважливіших проблем в конярстві є зростання захворюваності серед тварин, найбільший відсоток якої припадає на незаразні хвороби (94-97%). Захворювання серця можуть значно скоротити термін експлуатації коні, а часто і привести до вибракування або загибелі [12].

Хоча іпотерапевтичні коні не несуть серйозних навантажень, при тривалому контакті з інвалідами у коней виникає преднозальний стан, який характеризується виникненням реакцій гострого і хронічного стресу. В результаті у коней розвиваються різні захворювання серцево-судинної і дихальної систем, а також загострюються всі хронічні захворювання, ЦНС таких тварин перезбуджується і переходить в стан позамежного гальмування з достовірністю $P > 0.95$ [13].

Виходячи з конституційно - фізіологічних особливостей, коні різного походження неоднаково придатні для дозвільного конярства. За даними В.А. Ревоненко, найбільший бал був у тушинської породи коней (70 балів). Друге місце ділили помісі і коні

чорноморського типу (по 65 балів). На третьому місці кабардинська порода (60 балів). Хороший результат у російської ваговної (59 балів) і мегрельської порід (58 балів). [5]. У дослідженнях Н.С. Лядової найбільшу кількість балів набрала башкирська порода коней (66 балів), друге місце ділили російські ваговози і місцеві поліпшені породи (по 64 бали) [2].

Кінь, що працює в дозвільному напрямку, має бути здоровий фізично і психічно. Постійний санітарно-ветеринарний контроль, всі необхідні запобіжні щеплення, хороший догляд, регулярне розчищення копит, чистота - обов'язкові вимоги, що пред'являються до утримання коней [13].

Важливими елементами оцінки коней є його поведінкові характеристики - кінь повинен бути доброзичливим, сміливим, який легко і охоче іде на контакт з людиною. Абсолютно неприпустимі такі форми поведінки коня, як шарахання від чого б то не було, інстинктивна агресивна реакція на страх пацієнта, удари копитами або укуси, будь-які погані звички або капризи.

Виходячи з вищесказаного, ефективність і успішність використання коней в дозвільному конярстві в великій мірі пов'язані з відбором коней як за походженням і екстер'єру, так і в зв'язку з особливостями ЦНС.

Мета. Виходячи з цього, метою досліджень було вивчення зоотехнічних параметрів, особливостей використання коней в конярських організаціях м Херсона та Херсонської області, виявлення особливостей та перспектив розвитку дозвільного конярства, включаючи аматорський кінний спорт.

Об'єктом досліджень було поголів'я коней у віці 4 років і старше КСК «Класик», Федерації кінного спорту м. Херсона, ХМ КЛК «Буцефал» та кінного клубу «Grand Prix».

Проаналізоване поголів'я розподілялося на 4 групи по використанню: жеребці - виробники, племінні кобили, спортивні та робочі коні. В робоче напрямом включені коні, використовувані в наданні дозвільних послуг (прокат, навчання верхової їзди, кінні прогулянки).

- оцінити порідне різноманіття поголів'я і визначити основні породи, що розводяться в умовах Херсонської області;

- вивчити структуру коней – поголів'я в суб'єктах дозвільного конярства в зв'язку з їх напрямком;

- проаналізувати напрямки використання коней в суб'єктах дозвільного конярства;

- оцінити роботоздатність коней досліджених установ в аматорських змаганнях;

- вивчити особливості використання в дозвільному напрямку коней різного походження.

Вивчення показників росту і розвитку проводилося з використанням загальноприйнятих методик. Аналіз спортивної роботи здатності проводився згідно існуючій інструкції з бонітування племінних коней.

Інтенсивність використання коней для навчання верхової їзди, прокату і верхових прогулянок визначали в коней - годинах

Результати. Загальне поголів'я коней 4 років і старше в суб'єктах конярства в Херсоні і області становило 63 голови (табл. 1).

Для цих установ характерна певна різноманітність наданих послуг. КСК «Класик», в основному, спеціалізувався в наданні кінних послуг оздоровчого напрямку, Федерація кінного спорту м Херсон - виключно на проведення занять кінним спортом і підготовці до змагань з конкуру. Кінний клуб «Grand Prix» - наймолодший та найбільший в області суб'єкт конярства проводив роботу як в сфері дозвільного конярства, так і вирошуванні та підготовці коней виїздового напрямку.

Таблиця 1. Розподіл поголів'я коней по коні - власникам та характеру використання

Назва суб'єкта конярства	Кількість коней								В цілому
	жеребці – плідники		племенні кобили		Спортивні		робочі		
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
КСК «Класік»	2	40,0	4	25,0	2	9,1	6	30,0	14
Федерація кінного спорту м. Херсона	0	0,0	0	0	8	36,4	-	-	8
Кінний клуб «Grand Prix»	2	40,0	10	62,5	10	45,4	4	25,0	26
ХГ КЛК «Буцефал»	1	10,0	2	12,5	2	9,1	10	50,0	15
Всього	5	100,0	16	100,0	22	100,0	20	100,0	63

Херсонський міський клуб любителів коней «Буцефал», в основному, спеціалізується в напрямку дозвільного конярства та підготовці до змагань з конкуру. Відповідно, середнє поголів'я по конярським установам складало 15,4 голови. Найбільш представленою групою коней є спортивні коні, які складають 34,9% поголів'я. Наступна група за чисельністю - робочі коні, які використовуються для надання різноманітних послуг - 31,7% поголів'я. В цілому, для поголів'я коней характерний високий рівень породного різноманіття: представлені західноєвропейські напівкровні, українська верхова, чистокровна верхова, будьоннівська, арабська, шетлендський поні та фризька породи, помісі з рисистої породи і неполіпшені коні місцевої селекції (табл. 2).

Таблиця 2. Розподіл по породам коней кінноспортивних організацій за період 2014 - 2016 років

Порода	Кількість коней, голів					Кількість коней, %
	всього	жеребці - плідники	племенні кобили	спортивні	робочі	
Західноєвропейські	15	2	7	6		23,8
Українська верхова	15	1	5	8	1	23,8
Чистокровна верхова	2	-	-	2	-	3,2
Будьоннівська	2	-	-	2	-	3,2
Арабська	1	1	-	-	-	1,6
Шетлендський поні	12	1	4	-	7	19,0
Фризька	2	-	-	-	2	3,2
Помісі з рисистими породами	7	-	-	4	3	11,1
Неполіпшені коні місцевої селекції	7	-	-		7	11,1
Всього	63	5	16	22	20	100,0

Найбільш поширеними породами в області є українська верхова та західноєвропейські (по 23,8%), наступна - шетлендські поні - 19,0%. Західноєвропейські та українські верхові коні мають близьке походження, використовуються в одному і тому ж напрямку, але різні напрямки використання. Західноєвропейські породи в області представлені 1 – 2 жеребцями та 2 – 3 кобилами з кожної, що утруднює оцінку коней та племінну роботу з ними.

Незважаючи на порідне різноманіття, породні коні займають менше 9,5% загального поголів'я області. Ситуацію із поліпшенням коней – поголів'я області погіршує

і відсутність суб'єктів племінної справи в конярстві. Так, в жодній з порід немає мінімального конепоголів'я для організації племінного репродуктору – 10 племінних кобил. Найбільше поголів'я кобил відмічено для 2 порід - української верхової та шетлендський поні, тому в межах області більш доцільно та технічно простіше створити суб'єкти племінної справи саме для цих порід.

Таким чином, для конярства області найбільше значення мають заходи щодо поліпшення коней УВП і шетлендських поні.

Якщо серед західноєвропейських порід переважають коні племінного складу (60,0%), серед українських верхових вони складають лише 40,0%. Основними статеві - віковими групами коней кінноспортивних установ області є племінні і спортивні кобили, загальна кількість яких склала 36 голів або 57,1% поголів'я.

Загальне поголів'я кобил в області складає 36 голів, більша частина яких використовується в спортивному напрямку і взагалі не приймає участі в відтворенні поголів'я. Середній вік кобил коливався в рамках 6,8 ... 14,5 років. Найстаршими в середньому були кобили чистокровної верхової та будьоннівської порід (14,5 і 12,5 років відповідно), молодшими - породи шетлендські поні (6,8 роки) і тобто кобили всіх порід знаходяться в репродуктивному віці (табл. 3).

Таблиця 3. Характеристика кобил за віком і основним промірами

Порода	Кількість кобил, гол.		Середній вік, років	Проміри, см			
	племінних	спортивних		висота в холці	коса довжина тулубу	обхват грудей	обхват п'ястку
Західно - європейські	7	4	9,4 ± 2,14	166,8 ± 1,91	169,8 ± 2,16	197,7 ± 3,38	22,3 ± 0,51
Українська верхова	5	4	10,1 ± 2,74	162,7 ± 2,06	164,3 ± 2,46	187,2 ± 3,17	20,5 ± 0,58
Чистокровна верхова	-	2	14,5 ± 0,50	159,5 ± 0,50	160,5 ± 0,50	187,0 ± 1,00	19,3 ± 0,25
Будьоннівська	-	2	12,5 ± 0,50	164,0 ± 1,00	166,0 ± 1,00	187,0 ± 1,00	20,8 ± 0,25
Шетлендський поні	4	4	6,8 ± 1,75	103,5 ± 1,50	109,5 ± 1,00	129,5 ± 1,50	14,9 ± 0,25
Помісі з рисистими породами	-	5	11,8 ± 1,84	160,4 ± 1,28	162,4 ± 1,28	187,4 ± 1,12	20,3 ± 0,56
Неполіпшені місцевої селекції	-	3	13,7 ± 1,78	155,3 ± 2,22	158,0 ± 1,33	175,3 ± 2,44	18,3 ± 0,44
Всього	16	20	-	-	-	-	-

Кобили заводських порід, крім української верхової, мали проміри, близькі до середніх по відповідним породам. Кобили української верхової породи були значно дрібними у порівнянні із плановими показниками 164 – 190 - 21,0 см. Отже, важливим завданням при комплектуванні поголів'я області цієї породи є покращання саме промірних показників.

У зв'язку з різноманітністю коней як по походження, так і за промірами, оцінка спортивної роботоздатності мала високий рівень мінливості, показники S_v коливалися в межах 15,6 ... 39,1% (табл. 4).

Середня оцінка за спортивну роботоздатність склала 4,91 бали, тобто коні мали незначні спортивні успіхи. Найвищу оцінку мали коні української верхової породи (5,13 бали), найгіршу оцінку отримали коні чистокровної породи (4,5 бали). Незважаючи на те, що в останні роки кінноспортивні установи області, в основному, комплектувалися кіннями західноєвропейських порід, за показниками спортивної роботи здатності вони поступалися більшості коней.

Таблиця 4. Мінливість показників спортивної роботоздатності

Походження	Кількість, гол.	Оцінка роботоздатності		
		$\bar{X} \pm S\bar{x}$, балів	σ , балів	C_v , %
Західноєвропейські	6	4,83 ± 1,11	1,89	39,1
Українська верхова	8	5,13 ± 1,16	1,85	36,0
Чистокровна верхова	2	4,50 ± 0,50	0,71	15,6
Будьоннівська	2	5,00 ± 1,00	1,41	28,2
Помісі з рисистими породами	4	5,00 ± 1,00	1,15	23,0
В цілому	22	4,91 ± 0,99	1,27	25,9

Для більшості суб'єктів конярства області надання послуг дозвільного конярства є основним засобом фінансового забезпечення. Найбільше значення мав розвиток таких видів послуг, як навчання верхової їзди і заняття з кінного спорту та прокат коней і (табл. 5). Основним видом послуг був прокат, який займав 41,7% надання всіх послуг. Основну роль в наданні цього виду послуг відігравали шетлендські поні (46,5%), що пов'язано із переваженням саме дитячого прокату.

Таблиця 5. Використання коней різних порід в дозвільному напрямку за 2016 рік

Походження	Кількість коней, голів								
	всього	навчання верхової їзди і заняття з кінного спорту		прокат		іпотерапія		верхові прогулянки	
		гол.	коне - годин	гол.	коне - годин	гол.	коне - годин	гол.	коне - годин
Західно - європейські	3	2	358	-	-	-	-	1	163
Українська верхова	7	2	370	1	182	2	118	2	322
Арабська	1	1	126	-	-	-	52	-	-
Шетлендський поні	7	1	156	6	832	-	-	-	-
Фризька	2	2	308	-	-	-	-	-	-
Помісі з рисистими породами	3	-	-	2	392	1	61	-	-
Неполіпшені коні місцевої селекції	7	-	-	2	384	3	82	2	388
Всього	30	8	1318	9	1790	6	313	7	873

В навчанні верхової їзди і проведенні занять з кінного спорту найбільше навантаження припадало на коней спеціалізованих верхових порід. В цьому виді проведення верхових прогулянок базувалося на використанні неполіпшених коней місцевої селекції. Найменшу питому вагу мали послуги з проведення іпотерапевтичних занять, хоча велика кількість з них виявляється на безкоштовній основі. В основному, ці

послуги надавалися з використанням коней української верхової породи.

Всього за 2016 рік було надано 4294 коне - годин, тобто в середньому 143,13 коне - годин / гол. У дозвільному напрямку використовувалося 30 голів, найбільшу питому вагу (по 23,3%) мали коні порід українська верхова, шетлендський поні і неполіпшені коні місцевої селекції. Між кіньми різних порід відзначені відмінності в напрямках використання. Коні західноєвропейських порід і фризької використовувалися тільки для навчання верхової їзди, жеребець арабської породи використовувався для навчання верхової їзди і проведення іпотерапевтичних занять, української верхової - у всіх напрямках.

Висновки і перспективи. Результати досліджень дозволяють стверджувати, що, в умовах Херсонської області саме суб'єкти аматорського конярства грають основну роль у розвитку галузі. Основною статево - віковою групою є кобили племінного і спортивного напрямків (36 голів або 57,1% поголів'я). Найбільш великими були кобили західноєвропейської селекції (166,8 - 169,8 - 197,7 - 22,3 см), дрібними – не поліпшені місцевої селекції (155,3 - 158,0 - 175,3 - 18,3 см).

Для поголів'я коней характерне високе порідне різноманіття, коні відносилися до 10 порід, крім того, були представлені помісі з рисистими породами і неполіпшені коні місцевої селекції. Найбільш поширеними є українська верхова та західноєвропейські (по 23,8%).

У спорті використовувалися 22 голови коней, в основному, представники української верхової та західноєвропейських напівкровних порід

Оцінка спортивної працездатності мала високий рівень мінливості. Найвищу оцінку мали коні української верхової породи (5,13 бала), гірший - коні чистокровної верхової породи (4,5 бала).

Велика частина коні - поголів'я (47,6%) використовувалася в напрямку дозвільного конярства, господарства області надавали послуги 6 видів, найбільше значення має розвиток таких видів послуг, як навчання верхової їзди, прокат коней і заняття з кінного спорту. Використання коней було малоефективним (середнє навантаження на 1 голову складала 164,13 коні - годин / рік)

У дозвільному конярстві найбільшу питому вагу (по 23,3%) мали коня порід українська верхова, шетлендський поні і неполіпшені коні місцевої селекції, що свідчить про перспективи розвитку в області саме цих 2 порід.

Список використаних джерел

1. Жуковская Е. Физическое и духовное оздоровление с помощью лошадей. *Гиппомания*. 2004. №1. С.44.
2. Лядова Н. С. Зоотехнические и технологические параметры организации досугового коневодства в Пермском крае URL:http://www.orensau.ru/prochiedokumenty/doc_download/3223_9 (дата звернення : 05.02.2018).
3. Бобылев И. Ф., Котов Г.Г., Филиппов С.П. Конный туризм. Москва : Профиздат, 1985. 184 с.
4. Гопка Б. М., Судай В. Д., Скоцик В. С. Нетрадиційне конярство. Київ : Вища освіта, 2008. 191 с.
5. Ревоненко В. А. Организационно-технологические параметры досугового коневодства черноморского побережья Кавказа : автореф. дис. канд. с.-х. наук. спец. 06.02.04 – частная зоотехния, технология производства продуктов животноводства, Дивово, 2009. 25 с.
6. Ашибоков Л.Х., Карлсен Г.Г., Брейштер И.Л. и др. Изучение типологических свойств и функционального состояния центральной нервной системы лошадей : метод. Руководство. Нальчик, 1990. С.38–50.
7. Никитина Д.А., Демин В.А. Анализ распределения по типам высшей нервной деятельности лошадей русской верховой породы Старожиловского конного завода, с учетом их

происхождения. *Аграрная наука*. 2011. № 7. С. 26 -27.

8. Крапивкин А.И. Возможности иппотерапии в реабилитации больных детским церебральным параличом. Коневодство и конный спорт. 2000. № 2. С.29.

9. Луценко М.В. Выбор лошадей для нетрадиционных сфер использования с учетом типа высшей нервной деятельности. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Тваринництво*. 2014. Вип. 2(1). С. 61-64.

10. Соболев О. М. Добір коней за типом ВНД для іпотерапії. *Конярство*. 2012. № 106. С. 75–82.

11. Сибяева М.В., Сергиенко Г.Ф. Изучение некоторых физиологических показателей у лошадей, используемых в инвалидном спорте. *Проблемы сохранения генофонда, повышения племенных и продуктивных качеств заводских и местных пород лошадей*. Дивово, 2003. С. 69–70.

12. Позов С. А., Орлова Н. Е. Проблемы заболеваемости сердечно - сосудистой системы у лошадей. *Ветеринария*. 2003. № 11. С. 40–42.

13. Мельник Ю. Ф., Горошко І. П., Безугла Л. Ю. та ін. Иппотерапия - не шаговая нагрузка - Prokon1.ru. URL: [http: www.prokon1.ru](http://www.prokon1.ru) (дата звернення 8.02.2018).

14. Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку в конярстві. Положення про централізований племінний облік у конярстві. Мін. АПУ, корпорація «Конярство України». Київ, 2007. 108 с.

Дата надходження статті до редакції: 05.03.2018

Рецензування 03.04.2018 Прийнято до друку: 15.05.2018

Sobol O.M.

*PhD (in Agriculture), Associate Professor
State Higher Educational Institution*

«Kherson State Agricultural University»

Kherson, Ukraine

E-mail: sobolalex1986@gmail.com

ORIGIN AND USE OF LEISURE HORSES BY THE ENTITIES OF AMATEUR HORSE BREEDING IN KHERSON AND KHERSON REGION

Abstract

The purpose of the research was to study the zootechnical parameters and features of using horses in the horse breeding organizations of Kherson, to identify the specific character and prospects of the development of leisure horse breeding, including amateur equestrian sports.

The research on the growth and development indexes was conducted with the help of commonly used methods. The analysis of sports performance was conducted in accordance with the existing instruction on the valuation of pedigree horses. The intensity of using horses was determined by the horse-hours according to the generally accepted methods. All the results obtained were processed using the methods of mathematical statistics.

According to the research, the average total number of the livestock in the horse breeding organizations was 15.4 heads. The most represented group is sports horses, which make up 34.9% of the total number. The next group is the working horses used to provide various services – 31.7% of the total number. The most common breeds in the region are the Ukrainian riding horse and the Western-European horse (23.8%), followed by the Shetland ponies – 19.0%.

Most breeds are represented by 1 to 6 heads; the main sex-age groups of the horses of the equestrian organizations in the region are pedigree and sports horses, the total number of which was 36 heads or 57.1% of the livestock. The mare's average age varied within the range of 6.8 ... 14.5 years. On average, the oldest mares were the thoroughbred riding and Budjonnivska breed horses (14.5 and 12.5 years respectively), the youngest were the Shetland ponies (6.8 years).

The average sports performance rating was 4.91 points. The horses of the Ukrainian riding breed (5.13 points) had the highest estimation; the thoroughbred horses had the worst estimates (4.50 points). In spite of the fact that in the recent years the horse-breeding organizations of the region were mostly provided with the horses of the Western-European breeds, according to the indexes of sports performance (4.83) they are less demanded horses.

The main type of services in the area of leisure horse breeding was rent, which occupied 41.7% of all the services provided. The Shetland ponies played a major role in providing this type of service (46.5%). The average load was 143.13 horse hours / head; the highest proportion (23.3%) had the horses of the Ukrainian riding breed, the Shetland ponies and the unimproved horses of the local breeding.

Under the conditions of Kherson region, the entities of amateur horse breeding play a major role in the development of the industry. The scattering of the livestock in a different breed direction hinders the assessment of horses and pedigree work with them, but in general the creation of breeding reproducers of horses of the Ukrainian riding breed and the Shetland pony is promising for the region on the whole. The main directions of further improvement of the horse-breeding area of the region are strengthening the requirements for the measurements of the mares of the Ukrainian riding breed, paying more attention to the assessment of sports performance and increasing the intensity of using horses in the area of leisure horse breeding.

Keywords: horse breeding, breeds, stallions, pedigree mare, working horses, sports horses, recreational area, sports performance.

References

1. Zhukovskaya, Ye. (2004). Fizicheskoye i dukhovnoye ozdorovleniye s pomoshch'yu loshadey [Physical and spiritual recovery with the help of horses]. *Hippomania*, 1, 44.
2. Лядова, Н. С. (2015). Zootechnical and technological parameters of the organization of leisure horse breeding in the Perm region. Retrived from http://www.orensau.ru/ru/prochiedokumenty/doc_download/3223.
3. Bobylev, I.F., Kotov, G.G., & Filippov, S.P. (1985). *Horse riding*. Moscow : Profizdat (in Russian)
4. Gopka, B.M., Sudai, V.D., & Scotsik, V.E. (2008). *Nontraditional Breeding*. Kyiv : High School (in Ukrainian)
5. Revonenko, V. A. (2009). Organizatsionno-tekhnologicheskije parametry dosugovogo konevodstva chernomorskogo poberezh'ya Kavkaza [Organizational and technological parameters of leisure horse breeding in the Black Sea coast of the Caucasus (PhD Thesis)]. Divovo, Russian Research Institute of Horse Breeding.
6. Ashhibokov, L.Kh., Carlsen, G.G., ... Breyster, I.L. (1990). Study of typological properties and functional state of the central nervous system of horses/ Method. Manual. Nalchik (in Russian)
7. Nikitina, D.A., & Demin, V.A. (2011). Analiz raspredeleniya po tipam vysshey nervnoy deyatel'nosti loshadey russkoy verkhovoy porody Starozhilovskogo konnogo zavoda, s uchetom ikh proiskhozhdeniya [Analysis of the distribution of the horses of the Russian horse breed of the Starozhilovsky stud farm according to their types of higher nervous activity, taking into account their origin]. *Agricultural science*, 7, 26-27.
8. Krapivkin A.I. (2010). Vozmozhnosti ippoterapii v reabilitatsii bol'nykh detskim tserbral'nym paralichom [Possibilities of hippotherapy in rehabilitation of patients with infantile cerebral palsy]. *Horse breeding and Equestrian Sport*, 2, 29.
9. Lutsenko, M.V., & Petrushko, N.P. (2014). Vyor loshadey dlya netraditsionnykh sfer ispol'zovaniya s uchetom tipa vysshey nervnoy deyatel'nosti [The choice of horses for non-traditional spheres of use, taking into account the type of higher nervous activity]. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series: Animal Husbandry*, 2 (1), 61-64.
10. Sobol, O. M. (2012). *Dobir koney za typom VND dlya ipoterapiyi* [Selection of horses by type of GNI for hippotherapy]. Horse breeding. Kharkiv.
11. Sibayeva, M.V., & Sergiyenko, G.F. (2003). Izucheniye nekotorykh fiziologicheskikh pokazateley u loshadey, ispol'zuyemykh v invalidnom sporte [The study of some physiological indicators in horses used in invalid sports]. *Problemy sokhraneniya genofonda, povysheniya plemennykh i produktivnykh kachestv zavodskikh i mestnykh porod loshadey* [Problems of preserving the gene pool, raising the breeding and productive qualities of factory and local breeds of horses]. Divovo, 69-70.
12. Pozov S. A., Orlova N. E. (2003). Problemy zaboveryemosti serdechno - sosudistoy sistemy u loshadey [Problems of cardiovascular system morbidity in horses]. *Veterinary Medicine*, 11, 40-42.

13. Hippotherapy - not a stepping-load Retrieved from <http://www.prokoni.ru>.
14. Melnyk, Y.F., Goroshko, I.P. & Bezugla, L.Y. et al. (2007). *Instruktsiya z bonituvannya plemennykh koney. Instruktsiya z vedennya plemynnoho obliku v konyarstvi. Polozhennya pro tsentralizovanyy plemimny oblik u konyarstvi* [Instruction for boning tribal horses. Instruction on keeping breeding records in horse-breeding. Regulations on centralized breeding records in horse breeding] Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, Corporation "Konyarstvo Ukrainy". Kyiv: Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (in Ukrainian)

Received: March 05, 2018

Revision: April 03, 2018 Accepted: May 15, 2018